

ZPRÁVODAJ

SPOLEČNOST SBĚRATELŮ KNIHTISKOVÝCH VYDÁNÍ ČS. ZNÁMEK

ČÍSLO: 57

ROČNÍK: 2003

OBSAH:

- Informace vedení společnosti	str. 2
- Několik poznámek k „bněskému“ spec. katalogu	str. 3-5
- HRADČANY – Retuše provedené před a během tisku	str. 6-7
- HRADČANY – Závoje, světliny a bílé skvrny	str. 7-8
- OR 20 hal. červená – nic není definitivní	str. 9-10
- OR 60 hal. modrá – TD 7 – nové poznatky	str. 10-11
- OR 50 hal. zel. – Nové poznatky a studie	str. 12-13
- OR 50 hal. zel. – Důvody a důsledky čištění desek a jejich využití při studiu retuší	str. 14
- OR 50 hal. zel. – Známkové pole 50	str. 15-16
- OR 50 hal. zel. – R ZP 68 – možnost záměny	str. 17-18
- OR 50 hal. zel. – Známkové pole 70	str. 19
- OR 100 hal. hnědá – Retuš na ZP 30	str. 20
- Novinové – SOKOL 20 hal. – Retuše	str. 21-23
- Novinové – SOKOL 2 hal. – Kdo to ví ať odpoví	str. 23
- Novinové – HOLUBICE 7 hal. – TD 4/37	str. 24

Zpravodaj společnosti sběratelů československých knihtiskových známek je neprodejnou tiskovinou, vydávanou pouze pro vnitřní potřebu členů společnosti. Je vydáván nepravidelně, nejméně 2x do roka. Za redakční úpravy odpovídají a na přípravě se podíleli členové společnosti.

Rukopisy, články, připomínky, nové poznatky či jinou korespondenci posílejte na adresu: Jindřich LÁTAL

Mařatkova 916, 142 00 PRAHA 4, tel. č.: 241 717 976

Několik poznámek k „brněnskému“

SPECIALIZOVANÉMU KATALOGU

Se zpožděním více jak ročním oproti inzerovanému termínu vydání spatřil v půlce loňského roku světlo světa „Specializovaný katalog známek a celistvostí Československo 1918 – 1939“.

Jde o dílo velmi rozsáhlé a v mnoha oblastech i průkopnické. Autoři si předsevzali do jediného katalogu zpracovat co nejúplněji poznatky o čs. známkách první republiky a co je obzvlášť cenné, zpracovat jejich praktické použití na celistvostech v době jejich platnosti.

Na „utřídění“ celistvostí a jejich ocenění je velmi čitelný podpis pánů Schödelbauera, Kypasta a Tovačovského. Tyto stránky katalogu považuji osobně za nejprůběžnější.

Jako sběratel a specialista na emise Holubice a Osvobozená republika si dále dovolím pár poznámek ke str. 140 až 159, týkajících se právě zmíněných emisí.

Velmi netradiční je finanční ohodnocení jednotlivých položek v pořadí: nepoužitá s nálepkou či stopou po ní, nepoužitá s původním lepem bez stopy po nálepce, poštovně použitá (!!). Vstupujeme do Evropy a každý se chce zřejmě nějak zviditelnit. Cenové relace základních známek jsou víceméně přiměřené, pouze výrazné zvýšení cenových záznamů u některých barevných odstínů základních známek (např. H 10 h žlutě hnědoolivová, H 25 h světle zelená, OR 25 h hnědočervená atd.) mi připadá neopodstatněné.

Zásadně nemohu ani u jedné z obou zmíněných emisí souhlasit se zařazením známek H 5 h modrá, H 10 h zelená, H 15 h a OR 20, 25, 30, 185 a 250 h s ŘZ 13 $\frac{3}{4}$ mezi známky výplatní. Patří jednoznačně mezi známky nevydané. Zdá se to jako záležitost formální. Nicméně kdyby šlo ve vyjmenovaných případech o známky výplatní, jak již z jejich názvu vyplývá, vyplácely by se jimi poštovní služby a sběratelé by je znali i jako známky poštovně použité. Přesto katalog uvádí u všech i ocenění pro tyto případy (!!).

Zcela odfláknuté (a nemohu volit jiné slovo) je však zpracování výtchu deskových vad a retušů. Zde se úroveň poznání, tak jak je v katalogu prezentovaná, zastavila před více jak třiceti lety, tj. v době kdy se připravovalo vydání Monografie, 2. díl. Čtenáři nedá moc práce zjistit, že právě podle Monografie byl prováděn výběr DV a R do katalogu. Autorům lze odpustit, že u jednotlivých položek neuvádějí příslušnou TD, ale potom i to lomítko s pomlčkou (/ -) uvedené u všech údajů je jaksi nadbytečné. Podstatné však je, že katalog nerozlišuje u uváděných položek DV na R použití obvykle „dražšího“ zoubkování ŘZ či LHZ. Naproti tomu je občas necitlivě vložen

záznam pro příslušnou DV na známce N (nevydané), což budí zdání, že tyto známky jsou běžně na pultě a frekvence jejich prodeje je značná.

Podívejme se dále na výčet DV a R u zmíněných dvou emisí. U obou jsou ignorovány DV sběratelsky nejpodstatnější, tj. vady negativu. Uvedeny jsou na jedné straně DV sběratelsky oblíbené (např. „vajíčko“, „šest prstů“ apod.), na druhé straně i vady zcela bezvýznamné (ale kdysi, v době kdy se roh ve fotbale ještě kopal krumpáčem, uvedené v Mono). K takovým patří např.:

- H 15 h „šikmý zářez v dolním okraji a přerušovaný dolní okraj známky“ ze ZP 10 (1. TD)
- H 30 h „bílá skvrna nad pravou hodnotovou číslicí“ ze ZP 25 (TD s označením 6 – 26)
- OR 20 h „výběžek na horní straně kadeří vlevo od hlavy“ uvedená pod označením 81/-
- OR 20 h „bílá skvrna přes řetěz okovů na levé ruce“ s ozn. 97/-
- ze tří DV uvedených o OR 60 h je smysluplná jen ta týkající se „šesti prstů“

a dalo by se pokračovat dál. U OR 50 h není ani zmínka např. o vadách negativu „náprsenka“ (ZP 69) či „výběžek z pravé hodnotové číslice 5“ (ZP 68), které byly později retušovány a jsou tedy, stejně jako jejich retuše, dosti významné. Ironií osudu je, že právě těmto dvěma ZP byly věnovány dva dosti obsáhlé a graficky bohatě ilustrované články i v „mateřské“ Merkur-Revue (č. 3/1998 a 6/1999).

V „oddělení retuší“ je u H 5 h modrá nesmyslně uváděna „oprava barevné skvrny mezi stužkami“ ze ZP 56 první tiskové desky. Jde o nahodilou vadu tisku a dávno již tomu co to bylo publikováno pány Chvalovským, Hedvičákem a Michelem (spoluautor Mono). Naopak jsou opomenuty např. významné retuše nápisu POŠTA z 1, 11,a 91. zn. pole u známek H 5 h fialová (jsou krom HZ i v provenienci ŘZ !). Ty byly navíc včetně doprovodných kontrolních vad připomenuty zcela nedávno rovněž v Merkur-Revue č. 2/2001.

Zatímco ve výčtu DV je u H 20 h uvedena „velká barevná skvrna vlevo od pečeti dopisu“ (ZP 4, TD 3-24), ve výčtu retuší již o tomto ZP není zmínka. A přitom oprava této vady byla provedena na téže TD a to v průběhu tisku známek a je dosud jedinou jasně prokazatelnou sekundární retuší u této emise vůbec. Je uvedena i v Benešově katalogu vydaném o rok dříve, stačilo tam tedy nahlédnout a event. to opsat.

Další perličku lze nalézt u známek OR 100 h. Mezi DV je uvedena vada negativu ze ZP 17 více TD, kterou je „oblouček pod písmenem TA v POŠTA“, ale záhadou je, jak se oprava této vady mohla o pár řádků níž přestěhovat až na ZP 20 (?).

Mohl bych pokračovat dál, třeba u OR 185 je uvedena jako RE?/- jakási „seřiznutá osmička“ (opět převzato z Mono) a přitom podstatná vada ZP 91 z jedné TD a její retuš na druhé TD uvedena není. Co takovému přístupu asi

říká brněnský Bohouš Pospíšil, autor perfektní souhrnné studie vad a retuší na známkách OR 185 h.

Několik poznámek si zaslouží i v katalogu uváděné cenové relace. Jako příklad nepochopitelného přístupu vyberu dva řádky ze str. 142 zmíněného katalogu. Jsou hned vedle sebe. U H 20 h je uvedena jako RE 21/? „oprava celé části kresby vč. křídla a číslice“ s cenovým záznamem (pořadí viz výše): 1000 – 1200 – 350. Hned pod ním u RE 33/- „oprava skvrny a horních stužek vlevo“ je cenový záznam: 800 – 1000 – 250. Jednak u první uvedené položky se nejedná o opravu číslice, u druhé o opravu stužek – ty rozdílly v těchto detailech kresby oproti standardnímu známkovému obrazu jsou doprovodné DV. Ale R ZP 21, tzv. „velká retuš“ se ve stejné podobě nachází na 21. zn. polích všech 30 (slovy třiceti) TD zhotovených podle první matrice , tj. TD 1-24 až 2-28. Druhá uvedená retuš má 8 různých variant, byla provedena na 8 různých deskách. Je nabíledni , že známek s retušemi ze ZP 21 je tedy cca třicetkrát víc než jednotlivých variant retuší 33. zn. pole. A snad právě proto katalog uvádí cenu té víceméně běžné retuše za cenu vyšší než u té retuše vzácné. Zájemcům o R ZP 21 na známkách poštovně použitých poskytnu tuto známku za cenu pětaticetkrát nižší než uvádí katalog (tedy za 10 Kč), tu druhou zmíněnou retuš za katalogovou cenu nepřenechám ani náhodou!

Podobně nesmyslné cenové údaje jsou např. i u retuší uváděných u známek H 30 h, tu z 92. zn. pole poštovně použitou přenechám za cenu patnáctkrát nižší než je katalogová, tedy opět za pouhých 10 Kč. Moje nabídka platí pochopitelně i pro autora zmíněných stránek katalogu (strašně rád bych se s ním seznámil) i jeho vydavatele.

Úplně na závěr si dovolím srovnání s již dříve zmíněným Benešovým katalogem. Ten sice nešel tolik do šířky, výčet DV a R má chudší, ale výběr byl proveden mnohem citlivěji, zohlednil použitá zoubkování a i cenové relace, navíc uváděné v tradičním sledu, má přiměřené.

Přiznám se, že další stránky „brněnského“ katalogu věnované jiným emisím jsem podrobně nestudoval, ale doufám, že jsou zpracovány mnohem fundovaněji než ty týkající se DV a R u známek Holubice a OR.

Jiří Kašpar

RETUŠE NA ZNÁMKÁCH EMISE HRADČANY, PROVEDENÉ PŘED TISKEM A BĚHEM TISKU

Retuš - filatelistické označení pro změnu v obraze známky opravou, provedenou na odpovídajícím známkovém poli tiskové desky. Obvykle jde o opravy deskových vad a chyb, vzniklých a zjištěných před tiskem nebo během tisku.

Retuše, provedené před tiskem lze rozdělit na 1) retuše v přípravné sestavě, 2) retuše provedené na negativu a 3) retuše na hotové tiskové desce. Není na nich možné prokázat původní vadu a ve většině případů se samotné retuše velmi těžko prokazují. Patří sem i opomíjené retuše nápisu POŠTA na hodnotě 3h a oprava rámce (II. typ - uzavřený) za SKÁ u hodnoty 400h na I. tiskové desce. Méně známe jsou i retuše bílé skvrny na horním obloučku S ve SLO na hodnotě 25h e) 61.ZP/II. a IV.TD, retuš bílého kroužku na dolním obloučku Š v POŠTA na 73.ZP/I, II, a IV.TD stejné hodnoty a retuše 3. a 4. spirály u hodnoty 20h e) na 28.ZP/I. a II.TD. Zajímavá je i retuš nuly na pravé straně u hodnoty 20h a) na 70.ZP/I.TD, kde přidaný kov postupně vypadal, až nula nabyla vzhledu písmene C, s touto vadou je uvedena v MONOGRAFII pod deskovými vadami. Neméně zajímavé jsou i retuše, které uvádí Ladislav Novotný ve své SPECIÁLNÍ PŘÍRUČCE PRO SBĚRATELE ČESKOSLOVENSKÝCH ZNÁMEK z r. 1970. K retuším, provedeným před tiskem se řadí i oprava 4. spirály, oprava vějíře pravé holubice a oprava levé i pravé příčky na známkách některých hodnot provedených v kresbě e). Tyto retuše daly ve své nedůslednosti vzniknout různým typům, resp. podtypům na jedné tiskové desce a tím i typům spojeným, které jsou sběrateli ceněné a hledané, mimo retuše vějíře pravé holubice, které se pro svoji různé tiskové nahodilosti jako typy neujaly. Více o spirálových a příčkových typech je obsaženo např. v RUKOVĚTI PRO SBĚRATELE HRADČAN z r. 1998 od autorů Hamr - Škaloud, kde jsou uvedeny i charakteristické znaky známek, tvořících spojené typy. Ačkoliv zejména ve starší literatuře je autoři uvádějí jako redukce, nejedná se o nic jiného než o retuše, provedené před tiskem na již hotové tiskové desce. Stejně tak rozdělování retuší na primární, sekundární a terciální je vedeno snahou udělat z filatelie "vědu", kde pro větší srozumitelnost a jasnost je vhodnější uvádět retuše na přípravné sestavě, na negativu, na tiskové desce (u retuší provedených před tiskem) a retuše během tisku.

U retuší vzniklých během tisku existuje vždy dvojice známek s původní

vadou a opravená s retuší, jsou ze sběratelského hlediska vzácnější, cennější a hledanější. Mimo známých retuší hodin na hodnotě 10h a), retuší šibeničky a tečky za číslicí na hodnotě 20h a) je velmi zajímavá retuš poškozené 5. spirály na hodnotě 15h e) 36.ZP/I.a II.TD, která byla opravena velmi brzy po zahájení tisku a známek s původní vadou je jen malé množství. Oproti tomu stejná vada na III, IV, V. a VI.TD zůstala neopravena a na VII.TD byla opravena ještě před zahájením tisku.

Samostatnou kapitolou jsou retuše známkových polí hodnoty 30h v kresbě ae), které hlavně v tmavočerveném odstínu působily velmi nevýrazně a různé partie obrazu byly zesvětleny prorytím.

Otázka retuší na známkách emise HRADČANY nebude zřejmě dlouhou dobu uzavřena, protože vzhledem k technice tisku a vzájemných odlišnostech v detailech jednotlivých známkových polí stejných tiskových desek se určitě podaří nalézt další, provedené před tiskem.

ZÁVOJE, SVĚTLINY A BÍLÉ SKVRNY NA ZNÁMKÁCH EMISE HRADČANY

Zajímavou tiskovou vadou na známkách emise HRADČANY jsou závoje, světliny a bílé skvrny, vzniklé nedotiskem části obrazu. Přestože mázory na vznik této vady se různí, jako nejpravděpodobnější se jeví vysvětlení autora MONOGRAFIE č.1 dr. Kubáta. Ten na str. 175. a 176. uvádí doslovně: "Závoje a světliny různých tvarů a velikostí způsobují cizí tělíska, jež se dostala na tiskovou desku, aniž se na ní udržely; při odpadnutí odnesly nános barvy, takže v menší části nákladu není vytištěn detail, jenž se dalším zabarvováním postupně zmenšoval, až zmizel úplně." Závoje a světliny se v menší či větší míře vyskytují na všech kresbách a hodnotách hradčanské emise a je zajímavé sledovat a dokumentovat na známkách jejich postupný vznik anebo zánik spolu s určením známkového pole a tiskové desky. Přesto je řada závoje a světlin, které se vyskytují zcela nahodile a ve své sbírce je mám pouze v jednom exempláři.

Další z možností vzniku závoje je poškození (promáčknutí) části tiskového štočku při neopatrné manipulaci nebo cizím tělískem během tisku. Při knihtiskové technice, kterou se tato emise tiskla - kdy tisknou vyvýšená místa - snížená místa nepřijmou barvu a menší či větší část obrazu se nevytiskne. Považoval bych za vhodné pro tuto tiskovou vadu použít dělení vztupně podle intenzity:

- 1) Závoje
- 2) Světliny
- 3) Bílé skvrny

Podle kreseb je největší výskyt těchto vad na kresbě a) a kresbě e), což je dáno tím, že v těchto dvou kresbách bylo také vytisknuto nejvíce známek co do počtu kusů. Významné svým rozměrem, zdokumentované na více exemplářích a neuváděné v literatuře jsou například:

- 5h e) - 21.ZP/IV.TD - závoj v písmenech SKÁ a pravé holubici,
- 95.ZP/IV.TD - závoj v pravé holubici,
- 97.ZP/IV.TD - závoj v levé holubici,
- 18.ZP/V.TD - závoj na 5.spirále a P v POŠTA,
- 46.ZP/V.TD - závoj v písmenu O v POŠTA,
- 10h a) - 40.ZP/I.TD - závoj na báni Chrámu sv. Mikuláše,
- 19.ZP/II.TD - závoj v levé větvi a listech,
- 10h e) - 30.ZP/I.TD - závoj v písmenu P v POŠTA,
- 35.ZP/I.TD - závoj pod 1. a 2. věží,
- 13.ZP/II.TD - závoj v pravé výzdobě a vázání,
- 99.ZP/II.TD - závoj nad vějířem levé holubice,
- 15h e) - 2.ZP/II.TD - závoj v písmenu T v POŠTA,
- 55.ZP/II.TD - závoj v levé výzdobě u 2.háčku,
- 25h e) - 25.ZP/I.TD - závoj na spojnici 4. a 5. spirály a v O v POŠTA,
- 45.ZP/I.TD - závoj v pravé výzdobě,
- 20.ZP/II.TD - závoj v levém dolním rohu,
- 67.ZP/II.TD - závoj v 7.spirále,
- 30h ae) - 41.ZP/I.TD - závoj mezi A v POŠTA a 6.spirálou,
- 75h e) - 51.ZP/I.TD - závoj za pravou holubicí,
- 67.ZP/I.TD - závoj v levé holubici,
- 97.ZP/II.TD - závoj na pravém vázání,
- 120h e) - 84.ZP/II.TD - závoj mezi 9. a 10. spirálou,
- 500h e) - 7.ZP/I.TD - závoj na Chrámu sv. Mikuláše.

Toto je jen zlomek výrazných závojų, zachycených v jejich postupném vývoji a je vidět, že se naskytuje možnost hlubšího studia této tiskové vady, která je opomíjena i mezi specializovanými sběrateli.

Zvláštní skupinu tvoří známka č.3 - 5h světle zelená 46.ZP/I.TD a 27.ZP/II.TD spolu se známkou č.24 - 400h fialová 58.ZP/I.TD. Přichycená nečistota na tiskovém štočku v prvním stadiu vytvořila poměrně rozsáhlou barevnou skvrnu s bílým okrajem a po odpadnutí nečistoty na tomto místě zůstala bílá skvrna, která postupně zanikala. Tyto tiskové vady si jako jediné našly doposud oblibu mezi sběrateli, jsou jimi hledané a dokonce u hodnoty 5h pojmenované podle svého tvaru: na 46.ZP/I.TD "Hrozen", na 27.ZP/II.TD "Zepelin".

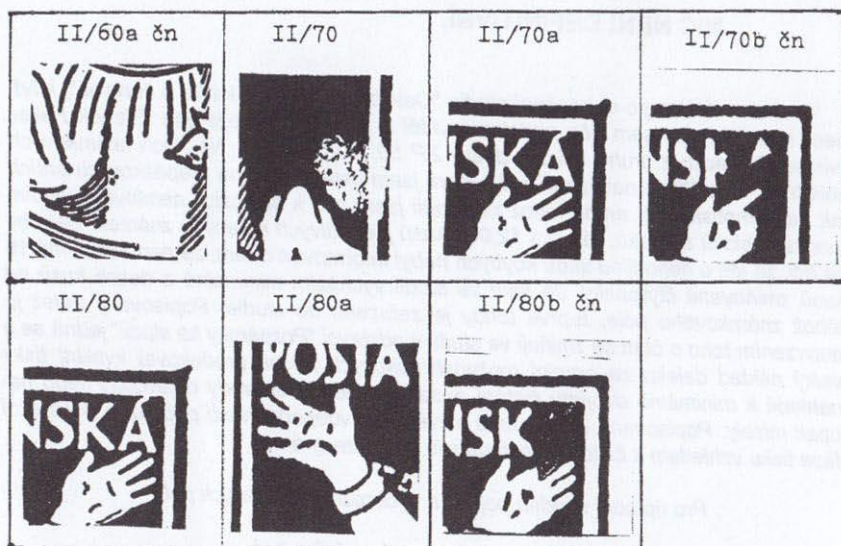
NIC NENÍ DEFINITIVNÍ.

Krátce po dokončení studie "Osvobozená republika 20 h červená", když jsem si myslel, že jsem vše podstatné viděl a popsal, předložil pan Zdeněk Faber svislou čtyřpásku z druhé tiskové desky ZP 50, 60, 70 a 80. Na třech známkových polích 50, 70 a 80 se nacházejí vady, které jsem nenalezl jak na přepážkových arších tak na čmotiskovém archu jehož xerokopii jsem měl k dispozici, nemluvě o větším množství bloků a pásků, též cca 12.000 kusů jednotlivých ražených známek. Dalo by se říci, že jde o nahodilou vadu kdybych nebyl informován o tom, že pan Faber má 16 kusů zmiňované čtyřpásky. Já sám ve studii vycházím minimálně z deseti kusů od téhož známkového pole, teprve tehdy je zařazeno do studie. Popisovaný náleze je potvrzením toho o čem se zmiňuji ve studii v odstavci "Poznámky ke studii" jedná se o velký náklad daleko za hranici možnosti tiskových desek produkovat kvalitní tisky nehledě k minimálně dvojímu čistění desek po kterém se vady objevovaly nebo naopak mizely. Popisovaná čtyřpáska s největší pravděpodobností pochází z počáteční fáze tisku vzhledem k čistotě všech detailů v obraze známek.

Pro úplnost uvádím popisy a vyobrazení zmíněných polí:

- II / 50 barevný bod pod dlouhým stínováním sukně
 - a) bílá skvma nahoře vedle číslice dvě (část nákladu)
- barevnou skvmou porušená písmena KÁ v ENSKÁ (část nákladu)
- II / 60 výběžek na pravém horním rohu, barevná skvma na písmeni Á v ENSKÁ - velikost se mění, někdy písmeno zcela zmizí
 - a) barevné body v sukni vpravo od širokého stínování (část nákladu)
- II / 70 rozšířená pravá bílá rámová linka nad Kriváděm, bílá skvma nad Kriváděm
 - a) výběžek na pravém horním rohu
 - b) barevnou skvmou porušená SKÁ v ENSKÁ a prsty levé ruky (část nákladu)
- II / 80 výběžek na pravém horním rámu
 - a) typická kresba v dlani pravé ruky
 - b) barevnou skvmou porušené písmeno Á v ENSKÁ a ukazováček levé ruky (část nákladu)

Samozřejmě nejsou vyloučené i jiné tvary barevné skvrny v pravém horním rohu těchto známkových polí. Protože není nic definitivní.

Jaroslav Moravec

Osv. republika 60 h modrá – TD 7 – nové poznatky

Postupem času se podařilo získat další poznatky o některých známkových polích tiskové desky 7 uvedených (případně neuvedených) v již vydané studii. Bohužel zbývá ještě několik známkových polí, na nichž dosud žádné odchylky nebyly zjištěny. Konkrétně jsou to ZP 19, 74, 80, 82 a 93 s oběma druhy zoubkování.

U známek s řádkovým zoubkováním nejsou úplně prokazatelná, nebo jsou snadno zaměnitelná, známková pole 2, 20 85.

Pokud má někdo ve sbírce pásy nebo bloky uvedených ZP, prosím o laskavé sdělení, poštovně uhradím.

J. Chvalovský

Osv. republika 50 h zelená – nové poznatky a studie

V roce 2000 byla vydána Specializovaná příručka pro sběratele knihtiskových známek a celistvosti v níž většina poznatků o OR 50 zelená, byla použita ze studie Zd. Chvosty z roku 1994. V té době již existovaly, ne zcela ověřené poznatky o dalších, dosud nepopsaných, retuších na původních vadách prvního negativu. Proto studium OR 50 h nebylo ukončeno, naopak bylo pokračováno s cílem sestavení rekonstrukce pravé strany přepážkových listů všech čtyř leptaných desek, zhotovených podle I. negativu.

Ve spolupráci s řadou sběratelů se podařilo uložený úkol splnit a výsledky budou presentovány ve čtyřech jednotlivých dílech nové studie. Rád bych proto vyjádřil upřímné poděkování všem, kteří zapůjčili známkový materiál, poslali reprodukce žádaných známek anebo přispěli svými poznatky. Byli to zejména V. Hroch, J. Hošťák, J. Chudoba, V. Košťál, V. Kovář, M. Kračmar, J. Látal, J. Moravec, K. Paďera, M. Paleček, Zd. Rákosník, J. Stupka, Vl. Šimeček, L. Trhлік a další. Bez jejich spolupráce bych sám dále uvedené poznatky nedokázal objevit a prokázat. Budu proto rád, když naše spolupráce bude pokračovat, protože se v několika ojedinělých případech dosud nepodařilo několik retuší doložit více známkami.

Je do určité míry překvapující, že některé skutečnosti nebyly za celou dobu od tisku a používání známek OR 50 zelená dosud objeveny a popsány, zvláště proto, že do roku 1945, ale i později, existovalo značné množství balíčkového materiálu, který v současné době již zřejmě neexistuje. Zdá se, že se badatelé spokojili s již dříve popsány retušími „vajička“, které bylo především obchodníky velmi zpopularizováno, přestože na známkách této hodnoty existuje řada dalších, neméně sběratelských významných retuší. Možná, že kdyby se druhý díl MONO známek zabýval emisí OR ve stejném rozsahu jako emisí známek Hradčany, byla by situace jiná. Jaká jsou nová zjištění:

ZP 50 – Zd. Chvosta ve své studii popsal retuš tohoto ZP na TD 2, protože měl k dispozici stokusových arch známek, pocházející ze závěrečného období tisku. Dnes, na základě bloků známek, mohou dokázat existenci retuší tohoto ZP na dalších dvou deskách. Chybí však objevit retuš na čtvrté desce.

ZP 68 – podařilo se zařadit jednotlivé varianty retuší na příslušné tiskové desky. Zajímavým poznatkem je odlišný způsob retuše tohoto ZP na TD 1 a 2 od způsobu na TD 3 a 4. V případě TD 1 a 2 byl bílý výběžek z vnitřního obloučku pravé číslice pět zaplněn (nejspíše zacínován) až ke

stínování obloučku. Tak se podařilo cín upevnit téměř na všech okolních krajích kresby a proto také retuše na obou deskách vydržely po celou dobu tisku známek. Je však pravda, že původní rušivý prvek (bílý výběžek) byl odstraněn druhým rušivým prvkem.

Na TD 3 a 4 byla oprava provedena už před tiskem známek a to jednodušeji – prostým rozšířením vnitřního obloučku pravé číslice pět. Tak zanikla velká část původní VN – 1.

ZP 69 – všechny tři dosud známé varianty retuší se podařilo určit na jednotlivé desky. Nebyla však dosud nalezena čtvrtá varianta.

ZP 70 – Zd. Chvosta ve své studii popsal a vyobrazil VN – 1 existující na TD 2. Zjistil jsem, že na jedné ze čtyř desek se VN-1 vůbec nenalézá, místo ní je širší přerušení kresby sukně. Na jiných deskách jsem ověřil existenci retuše ZP 70.

Kromě popsaných poznatků se podařilo více či méně zadokumentovat další deskové vady existující na okolních známkách jednotlivých desek. Předpokládám, že sběratelé postupně naleznou navazující pásy a bloky známek a tak se podaří rozšířit rekonstruované části jednotlivých desek.

Všechny získané poznatky budou postupně zveřejněny ve čtyřech samostatných dílech nové studie. Všechny již známé, ale i nově objevené poznatky, budou dokumentovány na o 380% zvětšených reprodukcích originálních známek, takže budou zřetelné nejen kresby retuší, ale i ostatních pomocných kontrolních znaků. Studie budou mimo jiné doplněny tabulkami z nich bude patrné jak na sebe jednotlivé varianty retuší na každém známkovém poli příslušné desky navazovaly. Oproti dříve vydaným studiím budou texty a obrázky tištěny na listech formátu A4, tím se cena zvýší na Kč 70. Na setkání členů SKZ 15. března budou k dispozici studie TD 1 a tiskové desky 3. Nepřítomní si budou moci studie objednat poštou za cenu zvýšenou o poštovné.

J. Chvalovský

Důvody a důsledky čištění desek a jejich využití při studiu retuší známek Osv. republika 50 h zelená.

Podle údajů uvedených v prvním díle Monografie čs. známek bylo nutné vyčistit desky, uložené v tiskových formách, vždy po vytištění 40 milionu kusů známek, tzn. 400.000 přepážkových archů.

Důvodů pro čištění bylo několik. Především znovu upevnit uvolněné desky ve formě a odstranit z desky všechny nečistoty, které se na ní během tisku usadily (na příklad částičky papíru) a také umýt mastné skvrny, které při tisku nepřijímaly barvu a na známkách vznikaly bílé skvrny.

Vzhledem k tomu, že z formy byly jednotlivé desky vyňaty, byla i dobrá příležitost pro případné opravy kresby i rámu.

Na vyčištěné desce bylo pak možné zjistit její všechny odchylky, které vznikly jejím opotřebením během tisku známek. Nejčastějšími byly:

- chybějící 1. stínování sukně pod vlnovkou
- zkrácené a zeslabené stínování číslic, zejména v obou nulách
- spojené některé lípové listky, zesílená písmena nápisu a pod.

Tyto poznatky umožňují při studiu odchylek a retuší jejich správné zařazení na stejné známkové pole příslušné desky a to podle doby jejich vzniku a u retuší podle variant. Jako jeden z mnoha příkladů lze uvést údaje uvedené v jednotlivých dílech připravené studie TD 1 až 4.

Nutno však připomenout, že chybějící stínování, zeslabená stínování číslic a další, se nachází také na **více proleptaných** deskách a to od samého začátku tisku známek. Při postupném opotřebenování desky jsou obraz i rámy stále více nevýrazné a odchylky nečitelné.

J. Chvalovský

Hledám perfiny

na našich i zahraničních známkách, mimo anglických. Za perfiny pocházející z čs. území nabízím Kč 3 za kus, za zahraniční perfiny Kč 2. U identifikačních čs. celistvostí cena podle dohody. Nabídněte s udáním počtu kusů, platím obratem.

J. Chvalovský
Sobínská 681
16100 Praha 6

Osv. republika 50 h zelená – známkové pole 50
 na čtyřech deskách zhotovených podle prvního negativu

Mezi sběratelsky zajímavou vadu 1. negativu patří také známky s přerušením kresby v místech prstů levé nohy. Tato odchylka byla nejprve zjištěna na obou deskách z nichž byly tištěny známky v červené barvě. Následně byla zjištěna také na ZP 50 všech čtyř deskách z nichž byly známky tištěny v barvě zelené. Překvapujícím poznatkem bylo, že na známkách červených i zelených má přerušeni kresby odlišný rozměr. Existují známky se širokým přerušením, které pochází z TD 3 a 4 (obr. 1) a s přerušením úzkým na známkách z TD 1 a 2 (obr. 2)

Obr. 1

Obr. 2

Protože všechny čtyři desky, stejně jako dvě desky pro tisk červených známek, byly zhotoveny podle prvního negativu na němž **musel být jen jeden rozměr přerušeni**, pravděpodobně úzký, vzniká otázka, jak je možné, že po vyleptání desek se objevily rozměry dva. Specialisté se přiklání myšlence, že se to mohlo stát chybným přenosem obrazu z negativu na jednotlivé kovové desky, nebo, a to je více pravděpodobné, že odlišný rozměr vznikl při leptání. Tomu nasvědčují také drobné odchylky v obraze okolo úzkého i širokého přerušeni.

Zatímco jednotlivých známek s úzkým i širokým přerušeni kresby (obr. 1 2) se vyskytuje větší počet, v páskách jsou tyto nálezy ojedinělé. **Retuše** těchto původních vad prvního negativu jsou vzhledem k dosavadnímu počtu nálezů vzácné. Retuš ZP 50 na TD 2 popsal poprvé Zd. Chvosta, později byla uvedena ve Specializované příručce OR 50 (str. 65) a naposledy ve studii známek vytištěných z druhé tiskové desky. V poslední době byly získány poznatky o existenci dalších retuší tohoto ZP i na jiných deskách. Tyto budou popsány a v rozměru 9x7 cm vyobrazeny v připravované studii všech čtyř desek.

retuš ZP39/3

Obr. 3

datum 10.III.22

Jedinným chybějícím důkazem o existenci původních vad a jejich retuši na všech čtyřech deskách je čtyřblok známek pocházející z tiskové desky 3, na které je retuš ZP 39 (obr. 3) spolu s původním širokým přerušeni kresby na ZP 50 (obr. 2). Věřím, že některý z členů naší Společnosti takovýto čtyřblok má a že zašle jeho zvětšenou xerox reprodukcí, za což předem moc děkuji.

J. Chvalovský
Sobínská 681
16100 Praha 6

Osv. republika 50 h zelená – R ZP 68 – možnost záměny

Vady černotiskové sestavy (VS) nacházející se na známkách jednotlivých hodnot známek emise OR napomáhají určit známková pole. Jsou to především VS na ZP 25, 55, 85, 96 a 100 s postupně zesíleným horním rámem. Tyto VS poprvé popsal Zd. Chvosta ve své studii z roku 1994 a později byly podobné odchylky v rámech nalezeny i na jiných ZP.

Některé z uvedených ZP mají ještě další VS – obraz známky je nakloněný na levou nebo pravou stranu. Konkrétně u ZP 55 je nakloněn vpravo, na ZP 85 naopak na levou stranu. Tyto náklony obrazu vznikly v době vypracování VS nepřesným umístěním jednotlivých obrázků původního štočku. Na archu známek najde pozorný sběratel téměř 50% více či méně zmíněných náklonů obrazu.

Při studii variant retuší na ZP 68 u všech čtyř desek zhotovených podle prvního negativu jsem jedné ze zmíněných VS využil v následujícím případě:

Našel jsem několik známek u kterých je vnitřní oblouček pravé číslice pět rozšířený a šikmo seřízlý (obr.1) Protože podobným způsobem byly provedeny některé varianty retuší na ZP 68, hledal jsem, na kterou TD tuto variantu zadat. Později jsem našel stejnou známku, ale tentokrát ve dvoupásce, na které levá známka má postupně rozšířený horní rám, tedy VS. Tím bylo zřejmé, že pravá známka nemůže pocházet ze ZP 68 a je některou z variant retuší tohoto pole. Dodatečně jsem pak zjistil, že obraz známky je mírně nakloněn vpravo. Taková známka se nachází na ZP 26 neznámé tiskové desky.

Další možnost záměny je u známky s vrypem ve spodním rámu vlevo od VHB. Na vyobrazené dvoupásce je zřetelné postupné zesílení horního rámu, kterým se vyznačují vady sestavy nacházející se na známkových polích 25, 55, 85, 96 a 100. Podle studie Zd. Chvosty patří tato známka na ZP 96 tiskových desek zhotovených galvanoplastickou technologií.

Téměř shodný vryp existuje i na známkách pocházejících ze známkového pole 68 třetí tiskové desky. Je určujícím kontrolním znakem podle něhož se podařilo rekonstruovat část této desky. Pokud je známka v pásce se ZP 69, je na tomto poli vždy původní vada prvního negativu, tzv. náprsenka

J. Chvalovský

Osv. republika 50 h zelená – známkové pole 70

Nová zjištění, pocházející z dlouhodobého studia známek vytištěných z prvních čtyř leptaných desek, upravují dosavadní poznatky o ZP 70.

Prvý popis a vyobrazení vady na červených známkách bylo uvedeno ve studii J. Chvalovského v roce 1993, další pak ve studii J. Moravce v roce 2002 (studijní příručka SKZ 43/02). Shodné údaje se nachází také ve studii Zd. Chvosty z března 1994 a ve Specializované příručce OR vydané v roce 2000. V Příručce je na straně 56 vyobrazena také vada sestavy (skvrnka na levém rámu proti praporku levé číslice pět), která se nachází nejen na známkách vytištěných z leptaných desek, ale i na známkách pocházejících z TD zhotovených galvanoplastickou technologií (studie Zd. Chvosty). Naposledy byly o tomto ZP uvedeny údaje ve studii OR 50 h zelená, TD 2, kde je 2x přerušená kresba sukňe byla **chybně** označena jako první varianta retuše.

Co bylo příčinou uvedení tohoto nesprávného označení? Byl to náález devíti pásek známek, kde na ZP 70 **existuje široké přerušení výše uvedené kresby**, což nasvědčovalo, že se jedná o původní vadu negativu a vše ostatní jsou tedy retuše. Byl to však předčasný závěr, protože 2x přerušená kresba v sukni se nalézá na známkách vytištěných z obou desek pro červené známky a dále pak na třech TD z nich byly tištěny zelené známky. To dostatečně dokazuje, že se jedná o vadu prvního negativu.

V současné době tedy platí, že 2x přerušená kresba sukňe je původní vadou 1. negativu a známky s úplnou kresbou jsou retušované.

Pokud by ale byly předloženy pásy známek, na nichž by bylo široké přerušení kresby sukňe, a známky by **pocházely z ostatních tří leptaných desek**, byly by na nich VS a na ZP 69 by nebyla VN 1 nebo její retuš a spodní strana kresby levého prsu by byla přerušena, pak by bylo třeba znovu celou problematiku ZP 70 prostudovat a učinit nové závěry.

J. Chvalovský

OR 100h HNĚDÁ-RETUŠ NA ZP30

Známkové pole 30 může být pro sběratele zajímavé hned v několika ohledech. Jedná se o krajové známkové pole, což v případě, že se známka zachovala s ochranným rámem, může usnadnit i následné přiřazení k některé z tiskových desek u OR 100h hnědá. Na tomto známkovém poli se též nachází i jedna z nejznámějších a mezi sběrateli nejrozšířenějších vad u této hodnoty. Jedná se o původní vadu negativu, která má podobu barevné čáry v řípu a byla přenesena na všechny tiskové desky u této hodnoty.

Pravděpodobně při přípravě posledních desek pro tisk známek ze čtvrté tiskové formy neunikla v jednom případě tato vada kontrole a byla před zahájením tisku opravena přímo na tiskové desce s číselným označením 10 (v pořadí dvanáctá). Odstranění vady bylo provedeno odrypnutím přebytečného materiálu a po zásahu korektora doznalo opravené místo nepatrných změn. Ve stínování Řípu můžeme pozorovat zbytek po původní čáře (ke konci tisku s opotřebením TD stínování však mizí) a zásah rytce se projevil i na pozměněné kresbě pravé strany Řípu. Jako kontrolní znaky této retuše můžeme použít dvě drobné vady. První je v podobě přerušení druhé vodorovné šrafy ve stínování sukně u pravého kolena postavy. Tato vada, však není na celém nákladu, ale začala se vyvíjet až během tisku. Druhá vada (kz) je v podobě přerušené šrafy na rukávu levé ruky (druhá z pohledu od lokte). Retuš můžeme nalézt nejen s hřebenovým zoubkováním, ale také se vzácnějším ŘZ 13 3/4. Je také prokázána na známkách s přetiskem DOPLATIT, kde je však díky přetisku, který z pravidla prochází přes retuš i kontrolní znaky obtížnější určení. Pomocí při určení může i ochranný rám, v kterém se vedle známkového pole 30 nacházejí tři vrypy z pravé vnější strany. Zajímavá pro určení i účelná může být též kombinace ve spojení s retuší na ZP40.

Radovan BANERT

VN

R

Retuše na 20 hal. novinová Sokol v letu

V posledních letech jsou uveřejňovány články o retuších na novinových známkách. Tímto článkem bych chtěl upřesnit některé údaje o 20 hal popsané ve Zpravodaji č.55 str. 14 – 23.

Celkem bylo použito 10 tiskových desek. Dvě bez označení a bez ochranných rámu – leptané a zbývající osm tiskových desek z jedné matrice TD 24/1, 24/2, 31/1, 31/2, 31/3, 31/4, 34/1 a 34/2.

-ozn. 1 – retuš jsem nebyl schopen lokalizovat na archu TD1 a 2.

-ozn. 2 – retuš se nevyskytuje na TD 1 a 2. Je to retuš matrice.

-ozn. 3 – desková vada se vyskytuje na TD 2. Na 1. TD byla provedena retuš – 1. varianta- obrázek 1. 2. varianta byla provedena na matrici – obrázek 2. Výskyt první varianty je vzácný, druhá je zcela běžná. Desková vada obrázek 3.

-ozn. 4 – retuš se nenachází jak bylo napsáno na 2. TD, ale na matrici.

-ozn. 7 – retuše podpisů – Retuše byly provedeny na 2. TD na ZP 61, 62, 63, 64, 73, 75, 76, 77, 78, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 93, 94, 95 (viz čl. Filatelie 1988/20 str. 619). Další retuše se na TD 1 a 2 nevyskytují. Nevěřím výroku, že existuje asi 22 variant retuší.

-ozn. 21 – podle mého názoru se nejedná o retuš. Stejného názoru je i Mono4.

-ozn. 23 – jedná se o vadu, která se vyskytuje na ZP 32.

-ozn. 26 – jedná se o stejnou retuš jako ozn. č. 2

-ozn. 29 – retuš se nenachází na TD1, ZP 25

-ozn. 31 – retuš se nachází na TD2, ZP 71

-ozn. 32 – je uveden nekvalitní obrázek. Je provedena oprava pouze horního trojúhelníku, nikoliv pravého, resp. pravého rohu. obrázek 4

-ozn. 33 – retuš se vyskytuje na TD1

-ozn. 34 – retuš byla provedena i na 1. TD.

-ozn. 35 – vadu ani retuš se na daném ZP nevyskytuje. Z popisu je, ale zřejmě že je popisováno toto ZP.

Absolutně nemohu souhlasit s výrazy, běžná, méně častá, vzácná a poměrně vzácná. Retuš na 2. TD je jednou popsána jako běžná (ret. podpisu), podruhé jako velmi vzácná (retuš ozn. 34). Pokud byla provedena na jedné tiskové desce, jednom ZP a je jedna varianta, potom je 1 z 1000, pokud byla provedena na matrici potom je 1z 125. Nejvzácnější je retuš vlnovky pod ocasem, která byla provedena během tisku.

Chudoba Josef

Literatura:

Josef Běloušek: Zpravodaj č. 55, Retuše na novinové známce NV 5 – 20 h Sokol v letu

Doc. Ing František Šubart CSc: Retuše čs. novinových Filatelistické sešity 1974 str. 72 – 75

Ing Karásek, František Žampach a kol.: Monografie československých známek 4. díl, Praha 1986

vlastní poznatky – archy TD1, 2, 1/34 a bloky

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

KDO TO VÍ, AŽ ODPOVÍ??

Při bližším studiu přepážkových archů hodnoty 2 hal., z emise novinové I. – sokol v letu, jsem přišel na tuto otázku.

Jak výše popisuji, jedná se o dva kusy přepážkových archů ze VII. tiskové desky. Tato deska je bez označení a rozlišuje se podle některých deskových vad. Archy jsem si pro svoji potřebu označil číslem VII.a., druhou VII.b..

Arch VII.a. vykazuje na 40. a 50. známkovém poli deskové vady podle Monografie č.4, popsány jsou na str. 122 a obrázky na str. 126. Pro upřesnění tyto vady popíšu:

DV 40 ZP. – písmena N a S ve slově SLOVENSKÁ jsou spojena bílou čárkou nahoře.

DV 50 ZP. – písmeno N ve slově SLOVENSKÁ uvnitř dole spojeno bílou skvrnou.

Arch, který jsem si označil VII.b., tyto monografické vady nemá. Že se jedná o stejné přepážkové archy ze VII. tiskové desky dokazují další vady a retuše, které popsaly a vyobrazily odborníci na novinové známky pánové Žampachové i p. doc. Šubart. Uvádí i Monografie na str. 85 ve stati „Tiskové desky hodnoty 2 hal.“. Z těchto poznatků usuzuji, že se jedná o deskové vady, které byly na části nákladu.

Otázka zní: který arch byl vydán jako první, zda s uvedenými DV na 40. a 50. ZP a nebo ten, který tyto vady nevykazuje??

Proto jsem si zvolil i nadpis tohoto článku. Za každou informaci o tomto malém problému předem děkuji.

Novinová „Bendova Holubica“ z r.1937 – 7 h oranžovočervená TD 4/37 .

Monografia čs. známok 4. diel podáva informáciu o zložení pomocnej 100kusovej zostavy zo štyroch vyretušovaných 25kusových dielcov (5x5). Z nej bol vyhotovený fotografický negatív, slúžiaci k zhotoveniu vlastnej tlačovej dosky.

Pri niektorých hodnotách je možné preukázať tento spôsob vďaka opakujúcim sa vadám, nachádzajúcich sa vždy na štyroch miestach prepážkového listu.

Pri 7 halierovej známke však Monografia takúto vadu 25bloku neuvádza. Pri štúdiu tejto hodnoty, konkrétne TD 4/37, som si všimol opakujúcu sa vadu na zp 35,40,85,90. Je ňou biely bod spojený s perličkou v hornom krídle pod myslenou osou písmen „ve“ názvu štátu.

Na TD 4/37 sa nachádzajú aj typické doskové vady, viď Monografia zp 7,43,63,87 a vady zp 15,16,27,35,49. Vady zp 67 a 100 som nenašiel.

Okrem uvedených vád sa nachádzajú na tejto doske ešte nasledovné vady:

- zp 28 – menšia farebná škvrnka v pravej nožičke písmena „n“
- zp 39 – úzky zárez v šikmej časti praveho okraja nad posledným písmenom „o“
- zp 56 – skomolené kvietky, najviac pravý kvietok
- zp 62 – prerušená farebná linka pod „h“ hodnotového údaja
- zp 65 – biely výbežok z kontúry dolného krídla vľavo od hornej časti číslice „7“

Nemôžem posúdiť, či sa uvedené vady nachádzajú na celom náklade, pokladal som však za správne informovať aj ostatných filatelistov. Budem rád každej pripomienke od filatelistov venujúcich sa aj tejto emisii, na prehĺbenie svojich poznatkov.

